

Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet

Päivitetty 2024

Esipuhe

Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet on luotu toimintaterapeuteille eettisten näkökohtien huomioimiseksi päätöksenteossa. Ohjeiden on tarkoitus toimia apua arjen päivittäisessä työssä. Ammattietiikan tarkasteleminen on tärkeää jokaiselle toimintaterapeutille, sillä kuntoutuksen asiantuntijoina toimintaterapeutit vaikuttavat asiakkaidensa elämään sen kaikilla osa-alueilla.

Toimintaterapeuttien ammattieettisissä ohjeissa kuvataan ammattietiikkaa suhteessa toisiin ihmisiin, itseen ja yhteiskuntaan. Ohjeiden on tarkoitus toimia toimintaterapeuttien työn tukena erilaisissa asiantuntijatehtävissä. Ne pohjautuvat toimintaterapeuttien yhteisiin kansainvälisiin ammattieettisiin suosituksiin (COTEC, 2009; WFOT, 2024), YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen (1948) sekä kansallisiin terveydenhuollon yhteisiin periaatteisiin (ETENE, 2001; ETENE, 2011). Ammattieettisiä ohjeita ja toimintaterapeuttien toimintaa ohjaa myös kansallinen lainsäädäntö. Toimintaterapeuttiliitto on päivittänyt ohjeet yhteistyössä Toimintaterapeuttiliiton jäsenten ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Ohjeet on hyväksytty Toimintaterapeuttiliiton syyskokouksessa 20.11.2024. Ohjeita täydennetään tarvittaessa erillisillä suosituksilla.

Johdanto toimintaterapeuttien ammattietiikkaan ja eettiseen päätöksentekoon

Etiikka etsii vastausta kysymykseen siitä, mikä on oikein ja mikä väärin. Ammattieettiset ohjeet määrittelevät ammatin ydinarvot ja eettiset normit, jotka jokaisen toimintaterapeutin tulisi huomioida omaa toimintaansa ohjaavassa päätöksenteossa. Toimintaterapiassa keskeisiä eettisiä periaatteita ovat hyvän tekeminen (beneficence), pahan välttäminen (nonmaleficence), autonomian kunnioittaminen (autonomy) sekä oikeudenmukaisuus (justice) (WFOT, 2024; COTEC, 2009). Lisäksi etenkin rehellisyys (integrity) ja luottamuksellisuus (confidentiality) ohjaavat toimintaterapeutin työtä (COTEC, 2009). Toimintaterapiassa keskeistä on myös edistää toiminnallista oikeudenmukaisuutta ja tätä kautta ihmisoikeuksien toteutumista (esim. WFOT, 2019).

Ammattieettisillä ohjeilla selvennetään ammattitaidon, pätevyuden sekä toimintaterapeutin vastuun ja velvollisuuksien merkitystä. Asemansa, tietojensa ja osaamisensa kautta toimintaterapeutilla on valtaa suhteessa asiakkaaseen ja tämän elämään sen eri osa-alueilla. On ehdottoman tärkeää käyttää tätä valtaa inhimillisesti, oikeudenmukaisesti ja asiakkaan parhaaksi sekä kunnioittaa hänen itsemääräämisoikeuttaan. Eettisten periaatteiden mukainen toiminta on osa jokaisen toimintaterapeutin ammatillista osaamista ja ammatillista kasvua.

Toimintaterapeutit kohtaavat työssään väistämättä monimutkaisia ongelmatilanteita, joiden ratkaiseminen lähtee liikkeelle eettisten ongelmien tunnistamisesta. Yhden täydellisen ratkaisun sijaan näissä tilanteissa on useita epätäydellisiä ratkaisuvaihtoehtoja. Silloin päätöksenteon tukena pitää käyttää eettistä harkintaa. Eettisellä harkinnalla tarkoitetaan prosessia, jossa terapeutti analysoi asiakastyöhön liittyen eettisiä ongelmia, punnitsee vaihtoehtoisia toimintatapoja ja tekee erilaisia yhteistyötä koskevia päätöksiä (Schell & Schell, 2018). Ammattieettiset ohjeet luovat suuntaviivat, mutta niiden soveltaminen vaatii tilannekohtaista harkintaa (ETENE, 2011).

Toimintaterapeutti ja asiakas

Toimintaterapeutit työskentelevät erilaisissa ympäristöissä yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen parissa. Toimintaterapian lähtökohtana on aina asiakkaan etu ja pyrkimys edistää asiakkaan osallistumista hänelle itselleen merkitykselliseen toimintaan. Toimintaterapeutti pyrkii eettisesti kestävään päätöksentekoon, mikä tuottaa asiakkaan kokonaistilanteessa parhaan mahdollisen lopputuloksen.

Toimintaterapiasuhte on toimintaterapeutin ja asiakkaan välinen turvallinen ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Sen tavoitteena on edistää ja ylläpitää asiakkaan toiminnallisuutta hänelle merkityksellisillä elämäalueilla. Toimintaterapeutin työskentely perustuu yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa tehtyyn toimintakeskeiseen arviointiin, jossa tarkastellaan asiakkaan toiminnallista suoriutumista, osallistumista sekä hänen omaa kokemustaan toimijana. Arvioinnissa huomioidaan asiakkaan toiminnallisuus kokonaisvaltaisesti: toiminnalliset roolit ja vastuut, elämäntilanne sekä erilaiset yksilö- ja ympäristötekijät.

Toimintaterapeutti kunnioittaa jokaisen ihmisen itsemääräämisoikeutta. Hän varmistaa omalla toiminnallaan asiakkaan kuulluksi tuleminen ja ajaa tarvittaessa rohkeasti asiakkaansa etua. Toimintaterapeutti selvittää asiakkaalle ymmärrettävästi, mitä toimintaterapian puitteissa voidaan saavuttaa. Toimintaterapiatarvetta arvioidaan yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa muiden tahojen kanssa.

Toimintaterapeutti työskentelee asiakastaan kunnioittaen. Hän noudattaa vaitiolovelvollisuutta, ajantasaista lainsäädäntöä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä eettisiä periaatteita. Hän huomioi nämä asiat myös ammatillisessa tiedonvälityksessä. Toimintaterapeutti kohtaa asiakkaansa autonomisina ja yhdenvertaisina ihmisinä riippumatta asiakkaan henkilökohtaisista ominaisuuksista, kuten seksuaali-identiteetistä, sukupuolesta, sosioekonomisesta asemasta, poliittisista näkökannoista, etnisestä taustasta tai uskonnollisesta vakaumuksesta. Toimintaterapeutti kunnioittaa asiakasta tasavertaisena ja ainutkertaisena yksilönä, jonka henkilökohtaiset tarpeet ja toiveet huomioidaan yhteistyösuhteen eri vaiheissa.

Toimintaterapiassa tavoitteet laaditaan yhteistoiminnassa asiakkaan kanssa. Tavoitteet perustuvat asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin ja toiveisiin. Tarvittaessa, ja asiakkaan niin halutessa, tavoitteiden asettamiseen osallistuvat myös hänen lähiympäristöönsä kuuluvat henkilöt. Toimintaterapeutti on työssään suunnitelmallinen ja tavoitteellinen. Hän toimii läheisessä yhteistyössä asiakkaan, tämän läheisten ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Toimintaterapeutti varmistaa, että asiakas tietää riittävästi kuntoutumisestaan, jotta asiakkaan on mahdollista tehdä päätöksiä mahdollisimman itsenäisesti. Tietoa jakaessaan toimintaterapeutti toimii totuudenmukaisesti eikä väärinkäytä asemassaan saamia tietoja.

Toimintaterapeutti noudattaa asiakas- ja potilastietoja koskevaa salassapitovelvollisuutta sekä ajantasaisia dokumentointiin ja asiakasta koskevien tietojen käsittelyyn liittyviä lakeja, asetuksia ja muita ohjeistuksia. Toimintaterapeutti noudattaa erityistä tarkkuutta dokumentoidessaan asiakkaan tietoja, eikä käsittele asiakkaan tietoja

perusteetta. Toimintaterapeutti kirjaa asiakkaan kuntoutumisen ja häntä koskevan päätöksenteon kannalta olennaiset tiedot selkeästi ja ymmärrettävästi. Toimintaterapeutti tuo totuudenmukaisesti esille sekä asiakkaan näkemykset ja toiveet että omat havaintonsa, johtopäätöksenä ja ehdotuksena. Työssään toimintaterapeutti konsultoi tarvittaessa muita ammattihenkilöitä ja ohjaa asiakkaan muiden tämän tarvitsemien palveluiden pariin.

Toimintaterapiassa hyödynnettävän teknologian tulee tukea asiakkaiden hyvää elämää sekä arjen toiminnallisuutta ja osallisuutta. Toimintaterapeutti huomioi tässäkin asiakkaan yksilölliset mahdollisuudet ja tarpeet. Teknologian käytöstä toimintaterapeutti sopii yhdessä asiakkaan kanssa. Toimintaterapeutti ottaa huomioon teknologian käyttöön mahdollisesti liittyvät eettiset haasteet sekä muut haitat ja riskit.

Toimintaterapeutilla on oikeus sekä velvollisuus kieltäytyä toimintaterapian toteuttamisesta silloin, kun hän ammatillisen kokemuksensa ja arviointinsa perusteella pitää ilmeisenä, että toimintaterapia ei ole tarkoituksenmukaista tai siitä voi aiheutua riskejä tai haittaa joko asiakkaalle tai toimintaterapeutille itselleen.

Toimintaterapeutti ja monialainen yhteistyö

Toimintaterapeutti toimii yhteistyössä muun ammattihenkilöstön kanssa. Hän kunnioittaa ja arvostaa kollegoidensa ja muiden ammattiryhmien edustajien ammattitaitoa sekä ammatillisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Toimintaterapeutti ymmärtää, että eri alojen asiantuntijat tarkastelevat asioita eri näkökulmista ja tiedostaa erilaisien näkökulmien tarpeellisuuden ja merkityksen erityisesti monimutkaisissa tilanteissa. Moniammatillisen verkostoyhteistyötavan mukaisesti toimintaterapeutti välittää työskentelyn kannalta keskeiset tiedot tarvittaville yhteistyötahoille.

Toimintaterapeutti on tietoinen työpaikalla sovitusta yhteisistä käytänteistä ja työnantajan antamista ohjeista sekä noudattaa niitä. Toimintaterapeutti noudattaa myös muita häneen työntekijänä kohdistuvia velvoitteita. Toimintaterapeutti ottaa tarvittaessa rakentavasti puheeksi myös vaikealta tuntuvia aiheita työyhteisössä. Hän ottaa puheeksi havaitsemansa epäkohdat etenkin silloin, kun niillä on merkitystä asiakkaan hyvinvoinnin tai kuntoutumisen kannalta. Jos toimintaterapeutti tunnistaa yhteisessä työskentelyssä eettisiä ristiriitoja, hän nostaa ne keskusteluun ja pyrkii selvittämään niitä.

Toimintaterapeutti toimii työssään ja työyhteisössään omaa ja muiden työyhteisön jäsenten työkykyä ja työhyvinvointia ylläpitävillä ja edistävillä tavoilla. Hän pyrkii luomaan hyvää työilmapiiriä ja kunnioittaa moninaisuutta. Toimintaterapeutti arvioi työnantajan linjausten ja kuntoutusta koskevien päätösten edellyttämien toimintatapojen vaikutuksia työhönsä ja tuo esille tähän liittyviä ammatillisia näkökulmiaan. Toimintaterapeutti tuo työssään ja työyhteisössään rohkeasti esille kehittämistarpeita ja -ehdotuksia. Näin hän pyrkii edistämään työn tuloksellisuutta ja laatua sekä asiakkaiden hyvinvointia.

Toimintaterapeutti ja oman ammatillisuuden ylläpitäminen ja edistäminen

Eettisyys on keskeinen osa toimintaterapeutin ammatillisuutta. Eettisen harkinnan ja päätöksenteon taitoja pitää ylläpitää ja edistää läpi työuran siinä missä muutakin osaamista. Eettinen harkinta on osa ammatillista itsereflektiota, joka ohjaa toimintaterapeuttia minän tietoiseen käyttöön. Tämä myötävaikuttaa ratkaisevasti yhteistyösuhteen muodostumiseen.

Toimintaterapeutin työn tulee perustua näyttöön. Näytöllä tarkoitetaan ajantasaista, järjestelmällisesti koottua ja kriittisesti arvioitua tutkimustietoa. Näyttöön perustuvasa toiminnassa huomioidaan lisäksi organisaatiossa yhteisesti sovitut, näyttöön perustuvat käytänteet. Toimintaterapeutin tulee seurata toimintaterapia-alan tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä monialaista tutkimusta, jotta hän voi toimia niiden mukaisesti. Toimintaterapeutin tulee huomioida asiakkaan kuntoutumista koskevassa päätöksenteossa myös asiakkaan yksilölliset tarpeet ja odotukset sekä oma kliininen asiantuntemus, toimintaympäristö ja olemassa olevat resurssit. (Jordan ym., 2019; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024.)

Toimintaterapeutti huolehtii omasta työkyvystään ja hyvinvoinnistaan, ja hakee tarvittaessa apua työkykyynsä liittyviin haasteisiin. Toimintaterapeutti pyrkii olemaan tietoinen omista tunteistaan, arvoistaan ja omaan ajatteluunsa vaikuttavista asioista. Hän tarkastelee omaa työtään reflektiivisesti ja analyttisesti. Toimintaterapeutti kantaa vastuun työnsä laadusta ja tunnistaa osaamiseensa liittyviä vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Hän kehittää omaa osaamistaan esimerkiksi koulutuksella ja muilla jatkuvan oppimisen mahdollisuuksilla, työnohjauksessa ja keskustelemalla kollegoiden kanssa.

Osana ammatillista kehittymistään toimintaterapeutti seuraa teknologian kehitystä sekä ylläpitää ja päivittää digiosaamistaan, jotta hän voi hyödyntää tarkoituksenmukaisia tietojärjestelmiä ja teknologisia ratkaisuja työssään. Hän huomioi erityisen tarkasti tietosuojan ja -turvan.

Toimintaterapeutti ja yhteiskunta

Toimintaterapeutit työskentelevät erilaisissa toimintaympäristöissä ja työtehtävissä, jotka vaativat tietämystä yhteiskunnan rakenteista, toimintatavoista sekä niiden muutoksista. Toimintaterapeutti seuraa aktiivisesti yhteiskunnallista kehitystä, jotta hän voi tunnistaa ja huomioida muutokset omassa työssään. Hän huomioi myös teknologian kehityksen osana ihmisten toimintaympäristöä. Toimintaterapeutilla on velvollisuus tuntea voimassa olevat lait ja asetukset, jotka ohjaavat sosiaali- ja terveydenhuoltoalaa sekä kuntoutusta.

Toimintaterapeutti toimii työssään kestävästi ja vastuullisesti, ja edistää toiminnallista oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Hän pyrkii vaikuttamaan siihen, että ihmiset voivat käyttää tarvitsemiaan palveluja yhdenvertaisesti. Toimintaterapeutti pyrkii edistämään toimintaterapiapalveluiden saavutettavuutta, vähentämään ihmisten välisiä terveys- ja hyvinvointieroja sekä edistämään ihmisten toimintamahdollisuuksien toteutumista yhteiskunnassa.

Toimintaterapeutti ei tavoittele toiminnallaan perusteetonta ammatillista tai taloudellista hyötyä. Yrittäjänä toimiessaan toimintaterapeutti noudattaa hyvää liiketapaa ja yritystoimintaa koskevaa lainsäädäntöä. Hän huolehtii velvoitteista, joilla varmistetaan asiakastyön turvallisuus ja lainmukaisuus.

Toimintaterapeutti on mahdollisuuksiensa mukaisesti mukana oman alansa kehittämisessä ja tutkimuksessa, ja tekee yhteistyötä muiden toimintaterapeuttien ja asiantuntijoiden kanssa. Oman alan kehittämiseen sisältyy myös esimerkiksi opiskelijoiden työelämäharjoittelujen ohjaajana toimiminen.

Kehittämistehtävissä toimiessaan toimintaterapeutti tuo esille asiantuntijanäkemyksiään esimerkiksi kuntoutuksen tarkoituksenmukaisuuteen, turvallisuuteen, vaikuttavuuteen ja saavutettavuuteen liittyen. Kehittämistyössä toimintaterapeutti pyrkii edistämään laadukasta kuntoutusta sekä kuntoutusalan ammattilaisten työn edellytyksiä asiakkaan parhaaksi. Tutkimus- ja julkaisutoiminnassaan toimintaterapeutti noudattaa yleisiä eettisiä ja lainsäädännöllisiä periaatteita sekä ajantasaista hyvää tieteellistä käytäntöä.

TIIVISTYS TOIMINTATERAPEUTTIIEN AMMATTIEETTISISTÄ OHJEISTA

Toimintaterapeutti ja asiakas

Toimintaterapiassa

- asiakkaan ja toimintaterapeutin välille muodostuva terapiasuhde perustuu luottamukseen ja turvallisuuteen
- tavoitteet laaditaan yhteistoiminnassa asiakkaan kanssa tämän yksilölliset tarpeet huomioiden
- lähtökohtana on asiakkaan etu

Toimintaterapeutti

- pyrkii eettisesti kestävään päätöksentekoon
- kohtaa asiakkaan asiakaslähtöisesti ja kunnioittaa tätä tasavertaisena yksilönä
- kunnioittaa jokaisen itsemääräämisoikeutta
- varmistaa asiakkaan äänen kuulumisen
- kirjaa asiakkaan tilanteesta olennaiset tiedot totuudenmukaisesti, selkeästi ja ymmärrettävästi
- noudattaa dokumentoidessaan huolellisuutta ja toimii ajantasaisten lakien ja asetusten mukaisesti
- arvioi teknologian hyödyntämisessä mahdollisuudet, tarpeet, haitat ja riskit yksilöllisesti
- on velvollinen kieltäytymään toimintaterapian toteuttamisesta tilanteissa, joissa koituu riskejä tai haittaa.

Toimintaterapeutti ja monialainen yhteistyö

Toimintaterapeutti

- kunnioittaa kollegoidensa ja muiden ammattilaisten ammattitaitoa ja asiantuntijuutta
- nostaa tarvittaessa rakentavasti keskusteluun myös vaikealta tuntuvia aiheita
- noudattaa työssään ajantasaista lainsäädäntöä ja työnantajansa ohjeistuksia
- osallistuu työyhteisön hyvinvoinnin ja hyvän työilmapiirin tukemiseen
- arvioi omaa ja työyhteisön toimintaa rakentavalla tavalla ja tuo esiin omia kehittämissuhteita.

Toimintaterapeutti ja oman ammatillisuuden ylläpitäminen ja edistäminen

Toimintaterapeutti

- tunnistaa omia kehittymistarpeitaan ylläpitää aktiivisesti omaa ammatillista osaamistaan
- ylläpitää ja edistää eettisen harkinnan ja päätöksenteon taitoja läpi työuran
- ylläpitää ja päivittää digiosaamistaan
- toimii työssään näyttöön perustuen
- huolehtii omasta hyvinvoinnistaan ja työkyvystään.

Toimintaterapeutti ja yhteiskunta

Toimintaterapeutti

- seuraa aktiivisesti yhteiskunnallista kehitystä
- edistää toiminnallista oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa
- toimii kestävästi ja vastuullisesti
- tuntee lait ja asetukset, jotka ohjaavat sosiaali- ja terveydenhuoltoalaa sekä kuntoutusta
- on mahdollisuuksiensa mukaan mukana oman alansa kehittämisessä ja tutkimuksessa
- noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä tutkimus- ja julkaisutoiminnassaan

Lähteet ja lisätiedot:

Council of Occupational Therapists for the European Countries (COTEC). (2009.) Code of ethics.

ETENE (Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta) (2011). Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/70260> Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

ETENE (Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta) (2001). Terveydenhuollon yhteinen arvopohja, yhteiset tavoitteet ja periaatteet.

<https://etene.fi/documents/66861912/66865199/ETENE-julkaisuja+1+Terveydenhuollon+yhteinen+arvopohja,+yhteiset+tavoitteet+ja+periaatteet.pdf/4de20e99-c65a-4002-9e98-79a4941b4468/ETENE-julkaisuja+1+-Terveydenhuollon+yhteinen+arvopohja,+yhteiset+tavoitteet+ja+periaatteet.pdf?t=1439804775000>

Harra T (2014). Terapeuttinen yhteistoiminta: asiakkaan osallistumisen mahdollistaminen toimintaterapiassa. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-772-8>. Lapin Yliopisto

Jordan Z, Lockwood C, Munn Z. & Aromataris E (2019). The updated Joanna Briggs Institute model of evidence-based healthcare. Int J Evid Based Healthc. 17(1), 58–71.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 812/2000.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä. 703/2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230703>

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstä. 559/1994.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista. 785/1992.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>

Leino-Kilpi H & Välimäki M (2014). Etiikka hoitotyössä. Sanoma Pro.

Suomen perustuslaki. 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Schell, BAB & Schell, JW (2018). Clinical and professional reasoning in occupational therapy (Second edition.). Wolters Kluwer Health.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2024). Näyttöön perustuva toiminta.

https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/terapeuttiset-menetelmat-ja-terapiapalvelut/nayttoon-perustuvat-tuki-ja-hoitomenetelmat#N%C3%A4ytt%C3%B6n_perustuva_toiminta

World Federation of Occupational Therapists (WFOT) (2019). Occupational Therapy and Human Rights.

World Federation of Occupational Therapists (WFOT) (2024). Guiding Principles for Ethical Occupational Therapy.

Yhdistyneet Kansakunnat (YK) (1948). Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus.